Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дез ★ ЕРА, 5 ИЮНЬ, 1986 ШУ. ★ № 67 (7258). ★ Мах 3 кеп.

ЧЕРНОБЫЛЬЦИЙ САГОТО — ТХА САГОТО

Вайна, советски наха, кхычар бала бе-башхо бан. Атомни электростанце авари дилорур. Чернобыльерча вежарштеи йинарштеи хиина хатар тIоагIа летIъад тха дегашта, Тхоах хIаваэр кийча ва ца сагото тIаккъаьчча наха шийна могашдела новкъостал де.

Совхоза ткъаь ворхI бригаде чакъъьянача собранешка массане а къобабазаь ТIайн-Хьажа-Юрт кIоштан дийнахь боах бакъ дийкха алани черноБыльашта новкъостала дIахьоажадар. Из 1800 сом да. Дуккха я наха шоашкара ваносаш ив моттигаш а. Масала хIаране 40—50 сом луш деннад Абукарова Хьавас, Магомедова Сацитас, Юсупова Яхас, Духаев Яраги, Исмаилов Шарвудг, Шамилева Зинас, Умалатова Зуде, Юсупов Лаьчас, Захираев Лом-Ьасас.

Цул совгIа, дерригача вайкий Чернобыльеча йоккхагIча классашпара бIаь дешархо тIаэца кийча а да тхо, Царна дика вахара хьалаш а салаIар а хулийтарга аьнна дош ду оха.

Н. ДЕДАЕВ,
«Солнечный» совхоза директор.

С. ЯХЬЯЕВ,
парткома секретарь.

* * *

Уьк деношка сихбенна жа лоргаш ба Наурски района «Россия» колхоза колхозхой, № 1 йолча ОТФ ю ледарш деллиГга садоIаш болча хана вIалла дага а доацаш дIадоладелар кашаре Чернобыльски АЭС-е хиннача аваре хьакхъара кхаьжа. Тайп - тайпара хаттараш телар жа Iуша. Жоп луш беседа еш вар колхоза партикома секретарь И. Ибсанов.

Кхаьжа чакхдоалаш Исаев Ахьъада, жа ледадечо предложени елар чернобыльцашга гIо де цхьан дийнахь-га алани де аьнна. Из предложенни массане мотайр.

КПСС ЦК проект

МЕХКА ЛАККЕРЕИ ЮКЪЕРА СПЕЦИАЛЬНИЙ ОБРАЗОВАНИ ЭРГАЯККХАРА КЕРТТЕРА ЛОСТАМАШ

Мохк социально - экономически дегIабоагIилга сихдар программни декъар кхочашдаро ДIадех специальнаста профессиональни, марксистско - ленински кийчбелга овлангара тоадар. Кадрай квалификации, компетентность а дар боккха граждански бехктонхаш а дуккхача дахьке кхоастабу IилмаIехьарчаша, IилмаIехьаршна хала общество дегIаваэра тIехьатета йинн йовца, боккхагIа лоарxIам барех цхьа деккар да.

Лаккерчен юкъерча специальнин образоване сферо дуккагIа хила доладеннад экстенсивни наькъаш а. Специалисташ халданза, цхьадолча дахьке уа боагIаш духа врахешнга, уж кийчбера дикал-ма йоагIгара йоацаш хуларг. Дешар хьехарен кхетам балареи, боарам мохк социально - экономически дегIабоагIилга сихдара, IилмаIехь техникашен карагIдахьнарашца сиха нIридерзара дерзашца дешаршта ма доагIгара дац.

Лаккерча школе нийса йоацаш йийнъел специальносташ, дикка дуккагIа хиннай уж, из IадIъад юкъара IилмаI профессионални специалисташ кIобабара.

Ведомственни - моттигашкареи хьашташ IхоачашIе а гIерташ цхьан тайпара специальносташ йола кадраш кийчбелга дуккхача дешара эаведенешна доарIадаь Iелаьдаьд. Керда духха вуэаш тIоагIдулга дIаьхьеннад.

Актуальни проблемаш кIоаргтта тохкийта йоккхоа говзал йола специалисташ хьхилларца органически ювзаенна йолча дикагIча лаккерча дешара заведенешна — бокъонца йолча дешараIилма центрашца цхьана йолаш я специалисташ теоретически практически дикаш хьакъаста юкъе цхьана къъьчаргача, доккха новкъостал дуьнен дуккхача мехкашта къаман кадраш кийчъеча.

Цунна цхьана ух тIех кхоачаш хана хьаIа йолленнай специалисташ кийчбечен царех лаца йолча эцачен къостаэна йола проблемаш, дуккхагIа хул негатинни яьлеенш.

Лаккерчен юкъерча специальнин образованин сферо дуккагIа хила доладеннад экстенсивни наькъаш а. Специалисташ халданза, цхьадолча дахьке уа боагIаш духа врахешнга, уж кийчбера дикал-ма йоагIгара йоацаш хуларг. Дешар хьехарен кхетам балареи, боарам мохк социально - экономически дегIабоагIилга сихдара, IилмаIехь техникашен карагIдахьнарашца сиха нIридерзара дерзашца дешаршта ма доагIгара дац.

Лаккерча школе нийса йоацаш йийнъел специальносташ, дикка дуккагIа хиннай уж, из IадIъад юкъара IилмаI профессионални специалисташ кIобабара.

Ведомственни - моттигашкареи хьашташ IхоачашIе а гIерташ цхьан тайпара специальносташ йола кадраш кийчбелга дуккхача дешара заведенешна — бокъонца йолча дешараIилма центрашца цхьана йолаш я специалисташ теоретически практически дикаш хьакъаста юкъе цхьана къъьчаргача, доккха новкъостал дуьнен дуккхача мехкашта къаман кадраш кийчъеча.

Дешар хьехарен процесса духха терам тIабохийт IомаеI йола материал дуккхагIа хилийтарга, цо дешархошта сов мухь тIабулл, саго ше творчески уйла яра навыкаш дегIабоалара зе ду. БоагIаш бола терам тIабахийтац хургболча специализтанца индивидуални беча балха, из дара эцца хьалаш хьхилгIадап. ХIанзара хано дIадехраша ма йоагIгара яц дешара процесс вIашIтехъъьнхахара цхьан преподавателя кхоачача суздентай духхала нормативаш.

Духхха йола дешара заведенеш производствах хьдара я, ледара юьзанна я академически отраслевин IилмаI учреждененца.

Из бахьан долаш дуккха бола къона специалисташ диккача дахьке кийчбенна- бан кердача ноахалий техникахи технологехи пайда эцара, йоагIаш йола навыкаш хилар технологически процессай автоматизаце, еэкспериенен IилмаI экспериментайн, производствена доал дара хIанзара средстваш юкъеIойлаэра. Парца ледара йовз производства резервш гучалхдеи юкъеIойлаэраеи, цун интенсификаце эффективни методаш. Клинически ма боагIгара кийч ца бар бахьан долаш медицински вуэаш чакхъъьчараш квалифицированни диагноз отае а нийса дарба де а ховш хилар. Таханарча деношдIаделараша санна дика дац специальностий кхыча группанца дешар хьехилга а.

Бахьан а долаш лохбаьб мехка эца юкъерча звенон кадраш кийчъера бола юкъерча специальни школа лоарxIам, хIанзара проиводства хуьнаделнача хьалашка, профессиональни ситтац хургболча специализтанца индивидуални беча балха, из дара эцца хьалаш хьхилгIадап. ХIанзара хано дIадехраша ма йоагIгара яц дешара процесс вIашIтехъъьнхахара цхьан преподавателя кхоачача суздентай духхала нормативаш.

Из бахьан долаш дуккха бола къона специалисташ диккача дахьке кийчбенна- бан кердача ноахалий техникахи технологехи пайда эцара, йоагIаш йола навыкаш хилар технологически процессай автоматизаце, еэкспериенен IилмаI экспериментайн, производствена доал дара хIанзара средстваш юкъеIойлаэра. Парца ледара йовз производства резервш гучалхдеи юкъеIойлаэраеи, цун интенсификаце эффективни методаш. Клинически ма боагIгара кийч ца бар бахьан долаш медицински вуэаш чакхъъьчараш квалифицированни диагноз отае а нийса дарба де а ховш хилар. Таханарча деношдIаделараша санна дика вахара специальностий кхыча группанца дешар хьехилга а.

Бахьан а долаш лохбаьб мехка эца юкъерча звенон кадраш кийчъера бола юкъерча специальни школа лоарxIам, хIанзара проиводства хуьнаделнача хьалашка, профессиональни системе цун йола моттиг хьоастабу.

Лаккерчен юкъерча специальнин образованена доал делга тоадара проблема хьэттай. Тахан 894 вуз 74 союзни республикански министерствашта а ведомстваша а кара я, царех 30-не еррига а 1—2 институт мара ян. Юкъерча специальни дешара заведенешта куплад 200 совгIа болча ведомстваc. Дуккхача отраслеви министерствашеи ведомстваши IелаиIбабаш шоашта карайолча вузашка калеаш IилмаI - педагогически кийчъера IилмаI методически балха, хIаьта ишшта материально - технически уж IалашIъара а боарам. СССР Минвузо доагIгача тайпара кулгалдар лаккерчен юкъерча специальни дешара заведенешта, отраслеви министерствай вузашта йола алинн кхоачамаболлаш яц.

IилмаI-технически прогресс сихьара гIулакхдара рычаг хиланзар специалистий говзал лаккъярен уж юхаийчъарен системаш а. Экономика дикагIча керда ча технически - тIийпен тIа лаккара декхарашта ма боагIгара яц из дешар хьехилга е шердара е кIоардада а дакъъе. Ц1у система дешара подразделенеи йолаш йола сеть специалистий знанеш ханхаанахъа, оперативни нердайохилга IалашIеш яц, ледара пайда эц цу дакъ кадраш кийчъера бола юкъерча специальни школа лоарxIам, хIанзара производства хуьнаделнача хьалашка, профессиональни системе цун йола моттиг хьоастабу.

Лаккерчен юкъерча специальнин образованена доал делга тоадара проблема хьэттай. Тахан 894 вуз 74 союзни республикански министерствашта а ведомстваша а кара я, царех 30-не еррига а 1—2 институт мара ян. Юкъерча специальни дешара заведенешта куплад 200 совгIа болча ведомстваc. Дуккхача отраслеви министерствашеи ведомстваши IелаиIбабаш шоашта карайолча вузашка калеаш IилмаI - педагогически кийчъера IилмаI методически балха, хIаьта ишшта материально - технически уж IалашIъара а боарам. СССР Минвузо доагIгача тайпара кулгалдар лаккерчен юкъерча специальни дешара заведенешта, отраслеви министерствай вузашта йола алинн кхоачамаболлаш яц.

IилмаI-технически прогресс сихьара гIулакхдара рычаг хиланзар специалистий говзал лаккъярен уж юхаийчъарен системаш а. Экономика дикагIча керда ча технически - тIийпен тIа лаккара декхарашта ма боагIгара яц из дешар хьехилга е шердара е кIоардада а дакъъе. Ц1у система дешара подразделенеи йолаш йола сеть специалистий знанеш ханхаанахъа, оперативни нердайохилга IалашIеш яц, ледара пайда эц цу дакъ кадраш кийчъера бола юкъерча специальни школа лоарxIам, хIанзара производства хуьнаделнача хьалашка, профессиональни системе цун йола моттиг хьоастабу.

Специалисташ кийчбара боарманаи общественни практика дIадехараштеи юкъе шерлуш йола юкъ йIаьххача хана ма йоагIгара терналъяш. Лаккера образованин дегIабоагIачча дIаьхьа хана дьъхха толамашца лаьхлуш йотала цIенкашттара халонаш кIайлайохьаи хиннай, цун кхоачамбоагIарштеи хьашташтеи бола теркам лаьсIбаьхиннай.

Кхоачамболлаш ассигнованеш ца хIлар бахьан долаш цIенкашттa тIехьайсай вуэай материальни база. Из-ка а еннай, хIанзара специалисташ кийчбара декхарашта ма йоагIгара а яц. Геттара во да лаккерен юкъера специальнин школа электронно-вычислительнин кIыча хIанзарчен техникаца IалашIъара гIулакх.

Гуш да дешара помещенеш, библиотекаш, общежитеш ца тоъаш хIлар. Кадраш эцача министерствашца вузойни техникумойи дешара-лабораторни база чIоагIъяраи уж кердача оборудованеца IалашIъара юкъе лоаме тайпара дешар, из синхронически, цоаш, декхарайла ца лоарxIам леладу. Дуккха бола специалисташ цоашка кхоачамаболлаш дуккхача министерствашеи ведомстваши практически дакъа лаца- ледара пайда эц цу дакъ кадраш йоагIаш йола дешара заведенеи дегIабоалачча. Ледара пайда эц кадраш IомаэаI йола объединенеи, предприятей, академически отраслеэаи IилмаI-техкама институтаи материально - технически базах. IцIенкашттара кхоачамбоагIарш да вузий йоккха говзал йола профессорско - преподавательскиi кадраш вIашагIгохача а. Кхоалагlча дакъъал нIезигагIа кафедраш мара ян тий профессораша кулгалдеш. Дуккхача профеэирующи кафедраи преподавателаш дуьхкагIча дахьке практически программа а заэон а да. Хlаьта а, ца аьлча далаш парте лаьрхlар кхоачашце дуккха аттагIа хургдар, наталха саина кхаьна омалаш ма хулла сихагIа дIа а яьхь, вай кердача, сьездо дIадехача тайпара инициатива йоаш, творчески болх бе долалоре.

Хlанз духхха ха йоацаш ГIишлонхой обкома союзе бригадирий совещане даньа лоацаш хиннав со. Цига сона а доп делар. ВIалла юха а ца оэалуш, сайна хетар дIаьлар аз. Тха балха чIоагIагIа Iатъъар планирование нийса ца хилар ца. Масала, хьалхарърш йисте а яьккха, нердача объектага далар. Тха профессеех вонаца сага ха йиш ш1 из мел са дерш процесс я. Тхо штукатуреи - малярши да, кхыдоа балхаш йистеда ьча мара дIадоладе йинн ш1 тха гIулланх. Цхьабакъда, цу хана монтажникаш хьалхара этаж чакхбоанхкаш хул. Массеех кIира де хIама довлаш юс бригада. Мел бохкка пайда хурбар планировани еш ер на, цу тайпара кегар хургбоацаш уйла йьаларе.

ЧIоагIа Iатъъ тхона ший ханнаха эцаш йола материал алаш хьатIа ца яр а. Тахан тхога даь басар, цемент, наIараш, царна гонаьа тоха ахьах, нисга. ДСК нертер- на инженера Т. Горбакова яхьох уж шедар силаде доIаш да. цхьабакъда, цхьаболча нана бекхагIа уьхара дIахьакхъаьдад уж. Кхетаде магаш сона цу тайпара къамал.

Шн бутт ба тха бригада кердача объекте хьаена. ХIаьта бытовкаш, барзийка хувца, хIама дуа, салаIа ваончинаш массеех дн хьалха ахьах тIехьакхийнаш тхона. Шоана хетадала тарлу уж гавьнара хьал есаш хиннай аьнна. Амма, ишшта дац из. ХIаьта гIадж кхоссал мара юкъ ян къьнарчен нердачен объекташца юкъе...

Уж аз хьадоладаль масалаш кхоачамбоагIарш хинна IаI, пайда уа эцаш юса кхьаьчаеча резервш я уж. Балха организаци боагIгача боарраме ца хилар бахьан долаш да из.

Тхоай болх массахана а ишшта ба аьлча валлаш со. Цу тайпара масалаш м нагахьа мара ишIслаш. ФуначIа хиннад аьнна сай балхан чам да эккхаш ъьавенан со. Ишшта ба сона уллуш болх бераш а. Уж тIехьъяьрча массеех шера цхьа саг лаьаьнаваш тухколлективера. ГIишлонхочун балха тIа шоай ираз корьлаьд царна.

ХIаьта а ХьМ. Аушева ший статья тIа яьдеча бесса атта бага гIертараш а болаш ба. КIезигагIа хьаде, духхагIа чудахьа гIерг уж. Мишта кхетаде деза дезаьлхо дешара тера а вахьнах, договорах вуг ахар. «Дийшар а вехнаа, да дийшар а вехнаа» яхача позицена тIера бала тиган цхьаболча наха. Хан-те царна тIехьаIа уг гIулакхо шоашта бала берголга.

Кхалнах балха ца ахитар, мехкарий цIагIа боагIабар вай заманга тарлуш дан. ХIара саго ше бе бешший вахара самал. «Шех кхъьнйига яьккхача, фаснал чеpoагIа, яьккхача, яьхад вай бахьа. Духхха бовз сона «кхувгу» лорабеш багIа кхалнах. Цар дайна, мокроша кхуза ю уж ахьба шоай иш кхоачарга, аьнна. Царех цхьабаргаш «хIамилг» йоанихача ба — тиганка, складашнеб, кхычалеш, «Кхаца хьегаш йоахача доходаш- цара къовсам «IогIабараь» дола СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Уьаз дийначчул тIехьаIа дуккхача хIамай уйла е сваръяь цар.

Базархоштаг ахаьш йIдерашта, кхъьаьш дерашта наькъаш дехка деза ха тIехьъяьнай!

В. КОТИКОВ,
ДСК штукатурий - малярий бригада бригадир.

ДОАКЪАР ШОРТТА ХУРГДОЛАШ

КОЛХОЗХОЙ ОАРЦАГIБАЬННАБ

Ноэч -' ГIалгIай АССР Министрий Советои облсовпрофон кхайкабабача бетта ма могта доакъар дуккхагIа IалаIадара йоай ниэаш тIадерадьяд Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза механизаторша.

600 кегар доацаш я колхозе. Йоай долча кхай тIа хьалхехеяьй дига дуккхача"шерашка тIаюовда бабцаш а. Царех йол кийчъера уэух деношка поай агрегаташ аэавьядай Корнюв Александра, Саламон Виктора, Мельников Александра, Пономарев Михаила кулгалдеча механизированни звеноша. Кхайкабаь бутт чакхбалаеча 600 тонн йол кийчъе заданн еннай колхозхошта. Массе а звено подрядни хьесапе къахьегаш я.

АВМ яхача агрегатаца бабцай хьоар доаникаш я Заров Александра кулгалду 6 годхьо чуводаш йола звено. ХIанале 100 тонн дахькад ив, уэх шера планагIа кийчде доагIар 800 тонн долаш. Ден сердалонагIа къахьегача колхозхой ниэ дIанхоач юкъера лаьрхIача хIара дийнахь 11 тонн хьоар данкха. Хьаьта къьастта белгалбаьнний баьцаш хьекхаш вола Бирюков Павели ух грузовикаца хьатIанхуьха шофер Никитин Павели. Дийнахь цаI ахьнаь хьаьта балха норма кхоачашIю хьннар долча болхлоша.

— Тхона ма хетта дика дIабода бабцай хьоар данкхача. Оха лерхI цаI ахьнаь гуйранен деношка хьайбаш диза долаш IантIара дахара боахама кхъьегамхой. Из-ал из IалашIе тарло хулийташ я цар ух шера хьа- яхьею тайп - тайпа культурааш.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски механизаторша чакхдоахача звено цхьаьгIагIча цехе дика вовзаш ва 43-й йолча ударникна новкъа йола оператор В. Степанов.

Из доархIаш саг волга кхетаде хала дац цунна тийна сийлен грамоташ, маьхера совгIаташ дIалаьрхIача.

15 шерал тIех къахьегача стаж йола производствен ветеран ший опыт камьырша дIалуш ва уллув долч безарна.

СУРТА ТIА: В. Степанов.

А. АНРАПЕТОВА сурт.

Болхло-сий дола цIи

ГIИШЛОНХО

Орехова Галинах. Катаев Лемах. Уж йоккха опыт йолла ГIишлонхой ба. Бакъдар ала ма дезий, уж ца хилча сай бола йIа мишта гIоргбар хан сона. Фона хетачох, болхлой класса низ цун виканий дог-уйла цаI хиларахи бартцхьоагIо чIоагIа хиларахи тийша ба. Бригаде дикагIчарех цаI я Исупова Хьаьп. Цо йоагIаш лелаю цхьайтта-Iагlча пятилетка ударника цIи а «Социалистически яхье котъьлынар» яха Знак а.

Шийга де аьннар дизза кхоачашду Хьаьде, цул сомIа ше а я инициатива йолаш.

Из цIерап яьха» уж пхи болхло коллектива кIийле я. Дунхагlйолча хана шоай сменни нормаш 1,4% — 150 процент тIехьхоачашъю пар. Царел тIехьа ца бусай къахьегаш ба комсомолнаш Баудинова Iайнаи Тесаева Лизан. Лоацца аьлча, цхьа сар ваш сона уллуь плаи кхоачаш ца ешш. Шоана моттадала тарлу тха бригада воIга бараш дIа а боахаш, дигагIбараш хьа а нийсеш. вIашагIтеха я аьнна. Из нийса дан. Къахьегама толамаш даха тхона новкъостал дер коллектив кхоташена хIлар да.

План тIехьхоачашъю, объекташ ханал хьалха эксплуатацо дIалу, нах рьяьа да... Кхы дикагIа фу хургда аьнна дIадехадала тарлу. КПСС ХХVIII съезд чакхъьянначул тIехьъяьнай ца ешш. Шоана моттадала тарлу тха бригада воIга бараш дIа а боахаш, дигагIбараш хьа а нийсеш. вIашагIтеха я аьнна. Из нийса дан. Къахьегама толамаш даха тхона новкъостал дер коллектив кхоташена хIлар да.

План тIехьхоачашъю, объекташ ханал хьалха эксплуатацо дIалу, нах рьяьа да... Кхы дикагIа фу хургда аьнна дIадехадала тарлу. КПСС ХХVIII съезд чакхъьянначул тIехьъяьнай ца ешш. Шоана моттадала тарлу тха бригада воIга бараш дIа а боахаш, дигагIбараш хьа а нийсеш. вIашагIтеха я аьнна. Из нийса дан. Къахьегама толамаш даха тхона новкъостал дер коллектив кхоташена хIлар да.

Эскарера цIаненачул тIехьъяьгIа се хьалха къьастагIа чIоагIа бригаде йохавера. ДIадоладелар сатем бошца денош: Кастта штукатурний малярий бригадина кулгалде а хIоъьашш. Сай вахарг эгIара иразегIа хет сона 1977 шу. Цу хана КПСС муьгIа рашна дIаийцар со.

Аз кулгалдеча бригаде тIъьяьгIа се хьалха къьастагIа чIоагIа бригаде йохавера. ДIадоладелар сатем бошца денош: Кастта штукатурний малярий бригадина кулгалде а хIоъьашш. Сай вахарг эгIара иразегIа хет сона 1977 шу. Цу хана КПСС муьгIа рашна дIаийцар со.

Аз кулгалдеча бригаде тIъьяьгIа се хьалха къьастагIа чIоагIа бригаде йохавера. ДIадоладелар сатем бошца денош: Кастта штукатурний малярий бригадина кулгалде а хIоъьашш. Сай вахарг эгIара иразегIа хет сона 1977 шу. Цу хана КПСС муьгIа рашна дIаийцар со.

Эскарера цIаненачул тIехьъ

МЕХКА ЛАККЕРЕЙ ЮКЪЕРА СПЕЦИАЛЬНИЙ ОБРАЗОВАНИЙ ЭРГАЯККХАРА КЕРТТЕРА ЛОСТАМАШ

(Дахдодар.
Долалур 1-ча оагІо тІа).

Цу тайнара, лаккерен юкъера специальни образовани кІоарга эргаяккхаза ярІйоачуна, из хІанзарча этане мохк социально-экономически дегІабоалабелса сихъара дехкарашна хьежжа кийсаниза ярІъяш.

Хано тІагІертта ІІадех экономикана, ерриг социалистически общество ІІаъхьалгІаш хъаш лелаелла вІаьхъуча хана воздействи яра фактор хиларах тарра лаккерчен юкъерча специальни образование лоарІхІа ланйелга. Специалисташ кийчбера системах, эгараа хьалларча арІІана лаккера школа а нолш, хила еза ша! йолча паччьаьхький ІІІлонг технически политика ІІулахьаара инструмент, ю ІІаъкхъьар. Хаьлъа боахам дегІаьхара а перспективаш хьалхе а ІІилма наьъьаца йовзийтара кІийлен тІа ІІилма - техничекн прогресс сихъара кадроша ерриг хьалхаюлаш хьаьхиллта еза цо.

Общественни отношенеш эргаяьха тоаеча, ваьхара социалистически хьаьхиллта агІдеча, сага фактор лаккаІи ІІнеча тІехь-тІехьа бокхагІа хул лаккерча образование лоарІхІа. Лаккера школа эргаяккхаш вай чохь ІІилма технически социальни прогресса дикагІа дахь дозошаьшна ІІкоаьабербоалаш специалистий кадраш царех пайда эцнга оалантар тоадарча аІхъача бувзаме кхьа а дикагІа кийчьелга ІІалашде деза. Лаккерча школаьх пархена хет кадрови политика ерриача система ІІеарІхІаме дикъа. Хаьлъа бокхаг техническа эргаяьхьа бокхьа тоабара хьаьхьаьа лаккерен юкъера специальни образовани хьаьха юкъе лаьш дегІаьхара дехкар отта ду.

II. Образоване, производствани ІІилмаи интеграци

Лаккерен юкъера специальни образовани эргаляккхара эггара лоарІхІаме лостами керттера рІччаги я производствеен ІІилмаиен цу аІхъа йола интеграци, цар ваьш ІІулаккхап леладара кердача принципаш тІа долар. Кадраша дешар эьхьхареи хастам балъа боарам чІоагІтІа лаьхбара, царех пайда оцилга тоадара ваьш, предприяти, оргаизацеш, ІІилмаи культурни учреждеиеш, колхозаьш совхозаьш ваьш хьаштдолаш бехктокъамен хулга динкъ ІІоаьдаьчча ІІоаьчча ІІ ахьий система отта а кхоачашъе а еза. Царна юкъера чу ІІулаккхий керда тайна хьаьа деза паччьаьхький планоян кІийлен тІа кадраш цхьан хІамана лаьхьІа кийчьерг а хоаьийчьерг а ІІолаш, цхьаьолча хьаьлъа цу ІІулаккхьа ІІадехар халъха боахама доакъоьл чотагІа меттаоттаергдолаш долча договорни денхарий кІийлен тІара.

Паччьаьхькен планий рамкашка отгадеча договорашка хьежжа вуьш декъа ІІийла ІІулкъала ІІоаьа а оттаьлъа ханашка а кадраш лаккача боарме кийчьен цар говаал лаккъен, хІара хьалъа боахама доакъоьл а предприяташ а специалисташ ІІомабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье меттаоттаергдолаш долча договорни денхарий кІийлен тІара.

Производствена лаккерчен юкъера специальни школа ваьш доза ІІулаккхап тоабара хьежжа ІІилма - производственни комплексаш йоккара ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье меттаоттаергдолаш ваьш ІІилма - производственни комплексаш йоккара ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Производствена ваьш инженераш хилийтара нормативаш ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цунна цьхьана договорни отношенеш хила еза доаьдечен производство, социологи, психологи ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара.

Кадраш кийчьера дикал лакхъяр — лакхерча школа керттера дехкар

Хьаьхарча эргІаьара дехкар да хургбола специалисташ дукхха, валовой кинчьечара цар шоаш бева балхаза, ІІомабарга хьаьчеча ІІомабарга хьаьчеча формированеш. Производственни практикеи специалисташ ІІомабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара.

Ший оагІоирхьаьра лаккерча дешара заведенеша дукхаІа йоаккхо е еза специалистех рационални кадраш а ІІийра, хьаьта ІІалъо ваьшъа моттиге кхьа шеран болх бара итогеех — цо къьхьегаш йоаккхуча хана цуьн квалификаци лакхъяр гойташ цуьга специалиста аттестат. Хьаьта ишта порядок оттае еза кхьа шера цъьа сечу йъаьх па иолиташ системах. Къьхьегама дикалеи квалификацеи стимулировани елга чІоагІдара ероччаи беза балха характерни дипломаццеи дувзаделна йоагІаш йола оклад а йолаш специалиста ІІулакхий массеех ка-тегорин отте.

Квалификацировани аттестат хила деза специалиста доагІаш дола ІІулаьх хьалацара йола кийлье.

III. Специалисташ кийчбара дикал лакхъяр—лакхерча школа керттера дехкар

Хьаьхарча эргІаьара дехкар да хургбола специалисташ дукхха, валовой кинчьечара цар шоаш бева балхаза, ІІомабарга хьаьчеча ІІомабарга хьаьчеча формированеш.

Производственни практикеи специалисташ ІІомабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара.

Производственни практикеи специалисташ ІІомабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара.

IV. Бе-бе профиль йолча дешара заведенешка специалисташ кийчбар хІанзарча хано ІІадехарий боарам тІа

Лаккерен специальни юкъерен школаш дехкарийла я кІоарга профессионални кийчо, идейно - политически санкетам, советски патриотизм, пролетарски интернационализм, социалистически Дахье лорае кийча йола кадраш хьаьлкхее. Техаларна специалиста ши маркисти-ско - ленинска кийчо. Квалификацеи экономически саьхьетам, культурадарен организаторскин балхах кхетам хьалар. Цо еза ІІолча бокхаг къьхьегаш электронно - вычислительни техникех пайда эцар, йоккха юкъера культура, доазол арахьа дахача къьмий моттхьар. Цо белгалдала беза инициатива а бехктокъам а болаш хиларца, цІийна хоор даим эргадан-ка а соадапка а гІертара, новаторски решенеи тІаэца а уж вахара юкъе йъаь а хьинар кхачарца.

Де лерхІача хуэнаманца хьежжа, бакъьъьа да бе-бе профиль йоаь дешара заведенеш дегІаьхара де деза-траш, хІанзарча хьалашка цар балха керттера доасташ белгалдала хьаьчеча.

Лаккерен юкъерен школа да лаьца кердача боарам тІа яларо дІадех университетий болх ма чу тоабара. Цар выпускинаш халкха образовани дегІаьхара кердача этане цун ерриача звеньяшна эгара хьалха латта ІІилмаи уйлаш ІІайбаларгаш ца хаза беза. Университетий ІІилма - педагогически коллективаша къьастта йоккхо е еза общебразовательни профессиональни школаша лакха квалификаци йола хьехархой кийчбара. Маркизма - ленинизма а лаккерчен школа, идеологически учрежденишта, хІанзарча производстваш, академически отраслеойи ІІилма эцнаш нолча естественноване а дахье теоретически кадраш кийчьера университетий лоарХІам а дикал дагрдоаьнаш хІама да.

Университетан факультеташ дешара процесс ІІалаьде деза лаккара теоретически прикладнойи кийчо ІІаьштгохар, педагогически тохкам бара, производственни балхаш ІІулаккхап кийчбара дифференцированни кІийлен лелабар. Эргадалийча тоаде деза ІІилмаи вІаьштехьбаккха къьхьулаш долча кердача лоаттамашта ваьш специалисташ кийчбар.

Поккха естественнонаучни знанеш йола кадраш хьалкхелр духьа, бакъьъьа да керттерча университеттаьхьа науковеми промышленни а корта боахама а производственни, моталлаш ІІоаьабербоалаш специалисташ кийчбара а юха кийчбара а лаьрхІа отделеиеши факультетаьш хьаьвилъаьча.

Илмай знанеш кердарІІолла лостамаш ваьшаьрга а тоахан, университеттаьн дехкарийла а боккхача боарме ІІилма - техникин потенциал чІоагІъе, йоагІ-йоагІаьча регионий социально - экономически дегІаьхар секхара гІо де, ІІилмаи, культура, коммунистически кхетам, балара боакъонна йола ІІентрани хила.

Ілма - технически прогресс сихъара хьаьлкхаьа мело ца еш инженерно-технически образованена хуьнам бар йъаьстта боккха ІІоаьрхІам боацц тоабар. Хьаьлкхее еза технике, технологеи, производство ваьш-техьбаккхача. дукхха ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара.

Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара.

V. Хьалхеб идейни сакхетам а общественни хьинар а дола специалисташ

Экономически социальни прогресс сихъара дехкарашна хІанзарча боарам бовцаш лаккъу массе оагІоирхьаьра дегІаьхара, общественни хьинар айдена специалист хьалкхевара, лаккерча и специальни юкъера а школа идейно-кхетам балара функцеи чІоагІъра лоарІхІа.

Профессорско - преподавательски коллективаш, дешара заведеней партийни, профсоюзни, профсоюзни организацеш дехкарийла я хургбола специалистий граждански оттам беча, студентантен воспитаниеи а, политически - политически, кхьаьхьегама, нравственни кхетам луча болх чІоагІбе. Кадраш кийчьера проблемашшен общественни дегІаьхара дехкарашеи кхетам балара болх кийрабалар ДІадехкеа деза. Студенташца беча идеологически балха хьаьнарга дахьа хьаьгарга, хьаьта ишта кхьаьхьегама коллективаш хьаьхьарча, хьаьта ишта кхьаьхьегама коллективаш хьаьхьарча ІІилмаи-производственни болх хьаьнарга ІІадаьнкъара. Студентийн беча ІІилмаи-политически а, идейно-воспитательни а, советски, боакъонна, боакъонна.

Советски специалиста ІІилма производственни болх ІІоаьа лард хиларах тарра, марксизм - ленинизм хьехара идейно - теоретически а методически а боарам вонгдо ІІоаьабербоалаш. Из ишйна ІІадоагІа доакъоьл цхьаьккхіта ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара.

Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара.

Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара.

Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара. Цу кІийлен тІа оттае еза хьалъа боахама доакъоьвша штатни раеписаней керда структураш, хьаьда ІІадехар ІІулаккхап ІІоаьабербоалаш ІІоаьабарга ІІадодар цьадолча дьаьхье кьаьлъаІІа совлен кийчьелга ІІадаьнкъара.

МЕХКА ЛАКХЕРЕЙ ЮКЪЕРА СПЕЦИАЛЬНИЙ ОБРАЗОВАНИЙ ЭРГАЯККХАРА КЕРТТЕРА ЛОСТАМАШ

VI. Вузовски Iилма ма хулла дегIакхувлар — специалисташ кийчбелга тоадара лард, Iилма-технически прогресс сихъяра лоархIаме резерв

Социально - экономически дахьже мохк дегIахулгга дахкарга декъарашца кхоачашдеча ма могIа доккхагIа хилийта деза вузовски Iилмо юкъехьош доца дацъа. Халкъахоамехь отрасланта юкъетера комплексни Iилмо технически проблемаш кхоастаеча кхы а хьинарга пайда эца деза лаахерча юкъера тIейIалеве, эттара хьалха дешара заведенеташ тайп-тайпара профилах бола Iилманхой дукхагIа а хулийташ. Вузовски, академически а отрасленай а Iилман Центр тIоагIобара мел эшар де, уж вIаши декъеданна хилар лаIаданкха деза. Iилман дешареи болх цхьан ларда тIа боаккхилга, тохамаш дара дешаденташ шеррагIа юкъе а озан цу кIийлен тIа специалисташ кийчбера дикал лакхъяр Iалашде деза.

Дакка шерде деза вузаша деш дола Iилма тохкамаш разработкаш, холуш дукхагIа хилийта деза хIоттийчохьа хама цар хьалуш дар. Фундаментальни тохкамаш шозеи конструкторско-технологически а опытно-экспериментальни а балхан техкнологиназа гергтеи дукхагIа деязрдца цу гIуларха. Кердаяккха езаръя къахьегама, финансаца а материально-ресурсаш дIаса енъара хьаxинна яьнна структура, эггара тIехьажа «тохкамаш дар — разработка — юкъеболлаяр» яхача цикла тIехьажа-стадена уж юкъе а йохийташ. Фундаментальни лехамаш дари дола тохкамаш шеррагIа доаркадар, яьнна уж тIоагIобе езаръя академически Iилмин учреждениеца хьалха латтача университетин институтийн координацин. Пачччахьлкен бюджетеи хозяйственни балхаш дарах вузашца кхоачача средстваш цхьан дахьъан чотагIа алсамъяхь езаръя фундаментальни тохкамаш — дара ешъ йолла ассигнованеш. Кафедраяца госбюджетни тохкамаш делга, материальни ресурсашца гIонна йолча персоналеца уж Iалашъелга цхьан кога тIа дахкха дезаргда.

Тохкамаш дарах хьахиннаца инженерни отрасленаяра практикана уж юкъехьувлилга сихдаран эшаргда лаахерча школе, эггара хьалха межгосвузовски органинсацей предприятейн яр а йохалеш конструкторско - технологически опытно-экспериментальни база дегIайолалагга ма хьаста сецдеш. Цу бакъ кIийлен тIа бакъъьха хургда опытни образецаш кердача изделеш эIамига сеццш, изготовлятинаяни йохь производствоан хьаеча дIадоладнча. Iилман-экспериментацца автоматизацин яра, технологически процессаш тIа а производствоа а проектирован, кулгалдара йолча программни сведствааца разработка яра специализированни подразделенеш вIашгIйохка еза.

Опытно - экспериментальни база дегIайолалага ву дешаргда цхьан кога тIо де деза министерашеи ведомстваршеи, царна дIаяла еза цхьайоца предприятеи кер-тера техническа опытни образецаш хьаяри прогрессивни технологеитга обработка яраш шоай производствоа енни мощносташ сарцгIьяха еза.

Предприятешцаеи учреждешцаеи боахама договоранца хьежжа вузаша деш Iилма тохкамаш а опытно-конструкторски а балхий эффективность лакхъеча. уж дикагIа вIашгIехьлоахIга де деза министерашеи ведомстваршеи, хьаста ишта дешара заведенешта а предприятешта а, предприятешта юкъера вIашгIехка ханна лаьрхIа долча комплексни договорий кIийлен тIа Iилмаца материально-техническа йола социально - экономически Iилма-технически проблемаш кхоастаяр духьа дегIахулгга деш хозяйственни балхаш дегIа.

Цхьан лостамагIа специалисташ кийчбера а, хIаъта ишта предприятей болхлошта переподготовка яра а нагахь ма йохачашъяьна, яьнна уж тIоагIобе езаръя академически Iилмин учрежденеца хьалха латтача университетин институтийн координацин. Пачччахьлкен бюджетеи хозяйственни балхаш дарах вузашца кхоачача средствай цхьан дахьъан чотагIа алсамъяхь езаръя фундаментальни тохкамаш — дара ешъ йолла ассигнованеш. Кафедраяца госбюджетни тохкамаш делга, материальни ресурсашца гIонна йолча персоналеца уж Iалашъелга цхьан кога тIа дахкха дезаргда.

Тохкамаш дарах хьахиннаца инженерни отрасленаяра практикана уж юкъехьувлилга сихдаран эшаргда лаахерча школе, эггара хьалха межгосвузовски органинсацей предприятейн яр а йохалеш конструкторско - технологически опытно-экспериментальни база дегIайолалага ма хьаста сецдеш. Цу бакъ кIийлен тIа бакъъьха хургда опытни образецаш кердача изделей эIамига сеццш, изготовлятинаяни йохь производствоан хьаеча дIадоладнча. Iилман-экспериментацца автоматизацин яра, технологически процессаш тIа а производствоа а проектирован, кулгалдара йолча

VII. Iилман, Iилман-педагогически кадрай состав дикагIа хилийтар — лакхера дешарн Iилма тохкамаши айдара лоархIаме фактор

Дешара - юкъетамбалара процесса дIаяр эгтара Iилман белгалйолчу профессорийн преподавателийн составо. Iилма-технически прогресс сихъяр духьа лоаттабеча кхеокхема хьалхара мукIаре йохх вузий Iилма-педагогически кадраш общественни деглакхара бергIнача деланно. ХIаъта, уж хилар тергкал а деш, дикагIа кхетеш бола кагIрхой аспирантуре хьожабелга эргадаккха деза, Iонна гIо дIабе деза аспирантий Iилман а педагогически болх лоархIаме тематика. Стажерий-преподавателий стажерий-тохкамхойн гIулакхаш тIа нъоача специалиташа шо-шоай Iилма-педагогически болх берболаш кийчбера, практика шеръе а дикагIа вIашгIехъьаннкхар. Физически унахIдена, творчески хьанар дола специалистий нохкаллий дегIайолалга гергтера, пайдане хIема а лоархIаш, карадиальни гIулакхаш чаннхаха деза физкультурно - массовий а оздоровительно - спортивни, а болх дегIакхувлар духьа. Уж гIулдакхаш нкоачашдера дахье шерда пайда иIбе деза предприятейн, водственний культурно - спортивни базах.

СибергеIен, Къулбаседеин Гаьнчарча Малхбоалеи керда ву вузаш лакха квалификацин йолча преподавательски кадраша Iалашъера вIашгIехьлоахкха деза уж гергтар-ча шерашка. Цу вузашта масе се тайпа гIо де денхарийда я хьалха латтa профессорско-преподавательски коллективаш, цу дахьъе дешара-хIотт, тамбалара процесс эргайоаккхичеи Iилман тохкамаш дара вIашгIехьлоахкхачеи шо-шоай дахьъе юкъеларца лаьхха говзал йола Iилма-педагогически болхной адамаргIоваре а ухийташ.

вIашгIехьлоахкха деза халкъа боахама болхна специалисташ Iилман институтий болхлойн педагогически балхаш шерда пайдаэцаш ваш-тадаш. Кадраш кийчбечеи квалификацин лакхъеча цар лоацаш долча дахьъа стимулировани ергIолча тайпа-ра кхаьдарца, алаяр теларга порядок оттае деза. Университетски образовани йолча специалисташа чIоагIбе ела юкъера Iилман дисциплиней кафедраш.

Дешара процесс таханара дено дIадехархьа хьежжа оттае еза профессорско-преподавательски состава гIулакхий номенклатура. Айде деза лакхъеча дешара заведенеи болхлошта луш дола алапеш, преподавательски къаьхьегама материальни стимулировани елга чIоагIбе деза. Вузий профессораштеи доценташеи ешъ йола пенсионни Iалашъо лакхъьара гIулакхаш кхаьеларга деза. Iалдарца, ворот йолу профессорско - преподавательски кадрай къаьхьегамеи бытан къаьлаш тоадара, царна медицински санаторно-курортни гIулакхаш дара. Юкъедоадаича бахъьаъь хургда «Союзни республикин лахкерча школа нкоачашдеи болхло» яха сийдеи цIи дугга.

VIII. Специалистий говзал лакхъечарен уж юхакийчбечарен лакхерча школа лоархIаме чIоагIбар

ХIаъта ишта предприятей болхлошта переподготовка яра а нагахь ма йохачашъяьна, яьнна уж тIоагIобе езаръя академически Iилмин учрежденеца хьалха латтача университетин институтийн координацин. Пачччахьлкен бюджетеи хозяйственни балхаш дарах вузашца кхоачача средствай цхьан дахьъан чотагIа алсамъяхь езаръя фундаментальни тохкамаш — дара ешъ йола ассигнованеш. Кафедраяца госбюджетни тохкамаш делга, материальни ресурсашца гIонна йолча персоналеца уж Iалашъелга цхьан кога тIа дахкха дезаргда.

Тохкамаш дарах хьахиннаца инженерни отрасленаяра практикана уж юкъехьувлилга сихдаран эшаргда лаахерча школе, эггара хьалха межгосвузовски органинсацей предприятейн яр а йохалеш конструкторско - технологически опытно-экспериментальни база дегIайолалага ма хьаста сецдеш. Цу бакъ кIийлен тIа бакъъьха хургда опытни образецаш кердача изделей эIамига сеццш, изготовлятинаяни йохь производствоан хьаеча дIадоладнча. Iилман-экспериментацца автоматизацин яра, технологически процессаш тIа а производствоа а проектирован, кулгалдара йолча программни сведствааца разработка яра специализированни подразделенеш вIашгIехка еза.

Опытно - экспериментальни база дегIайолалага ву дешаргда цхьан кога тIо де деза министерашеи ведомстваршеи, царна дIаяла еза цхьайоца предприятеи кер-тера техническа опытни образецаш хьаяри прогрессивни технологеитга обработка яраш шоай производствоа енни мощносташ сарцгIьяха еза.

Предприятешцаеи учреждешцаеи боахама договоранца хьежжа вузаша деш Iилма тохкамаш а опытно-конструкторски а балхий эффективность лакхъеча. уж дикагIа вIашгIехьлоахIга де деза министерашеи ведомстваршеи, хьаста ишта дешара заведенеташ а, предприятешта юкъера вIашгIехка ханна лаьрхIа долча комплексни договорий кIийлен тIа Iилмаца материально-техническа йола социально - экономически Iилма-технически проблемаш кхоастаяр духьа дегIахулгга деш хозяйственни балхаш дегIа.

Цхьан лостамагIа специалисташ кийчбера а, хIаъта ишта предприятей болхлошта переподготовка яра а нагахь ма йохачашъяьна, яьнна уж тIоагIобе езаръя академически Iилмин учрежденеца хьалха латтача университетин институтийн координацин. Пачччахьлкен бюджетеи хозяйственни балхаш дарах вузашца кхоачача средствай цхьан дахьъан чотагIа алсамъяхь езаръя фундаментальни тохкамаш — дара ешъ йола ассигнованеш. Кафедраяца госбюджетни тохкамаш делга, материальни ресурсашца гIонна йолча персоналеца уж Iалашъелга цхьан кога тIа дахкха дезаргда.

Тохкамаш дарах хьахиннаца инженерни отрасленаяра практикана уж юкъехьувлилга сихдаран эшаргда лаахерча школе, эггара хьалха межгосвузовски органинсацей предприятейн яр а йохалеш конструкторско - технологически опытно-экспериментальни база дегIайолалага ма хьаста сецдеш. Цу бакъ кIийлен тIа бакъъьха хургда опытни образецаш кердача изделей эIамига сеццш, изготовлятинаяни йохь производствоан хьаеча дIадоладнча. Iилман-экспериментацца автоматизацин яра, технологически процессаш тIа а производствоа а проектирован, кулгалдара йолча

IX. Лаккереи юкъера специальний школа технически кердайоаккхилга — цун балха эффективность лакхъяра белгалара хьал

Дешара - юкъетамбалара процесса дIаяр эгтара Iилман белгалйолчу профессорийн преподавателийн составо. Iилма-технически прогресс сихъяр духьа лоаттабеча кхеокхема хьалхара мукIаре йохх вузий Iилма-педагогически кадраш общественни деглакхара бергIнача деланно. ХIаъта, уж хилар тергкал а деш, дикагIа кхетеш бола кагIрхой аспирантуре хьожабелга эргадаккха деза, Iонна гIо дIабе деза аспирантий Iилман а педагогически болх лоархIаме тематика. Стажерий-преподавателий стажерий-тохкамхойн гIулакхаш тIа нъоача специалиташа шо-шоай Iилма-педагогически болх берболаш кийчбера, практика шеръе а дикагIа вIашгIехъьаннкхар. Физически унахIдена, творчески хьанар дола специалистий нохкаллий дегIайолалга гергтера, пайдане хIема а лоархIаш, карадиальни гIулакхаш чаннхаха деза физкультурно - массовий а оздоровительно - спортивни, а болх дегIакхувлар духьа. Уж гIулдакхаш нкоачашдера дахье шерда пайда иIбе деза предприятейн, водственний культурно - спортивни базах.

Сибергеен, Къулбаседеин Гаьнчарча Малхбоалеи керда ву вузаш лакха квалификацин йолча преподавательски кадраша Iалашъера вIашгIехьлоахкха деза уж гергтар-ча шерашка. Цу вузашта масе се тайпа гIо де денхарийда я хьалха латтa профессорско-преподавательски коллективаш, цу дахьъе дешара-хIотт, тамбалара процесс эргайоаккхичеи Iилман тохкамаш дара вIашгIехьлоахкхачеи шо-шоай дахьъе юкъеларца лаьхха говзал йола Iилма-педагогически болхной адамаргIоваре а ухийташ.

вIашгIехьлоахкха деза халкъа боахама болхна специалисташ Iилман институтий болхлойн педагогически балхаш шерда пайдаэцаш ваш-тадаш. Кадраш кийчбечеи квалификацин лакхъеча цар лоацаш долча дахьъа стимулировани ергIолча тайпа-ра кхаьдарца, алаяр теларга порядок оттае деза. Университетски образовани йолча специалисташа чIоагIбе ела юкъера Iилман дисциплиней кафедраш.

Дешара процесс таханара дено дIадехархьа хьежжа оттае еза профессорско-преподавательски состава гIулакхий номенклатура. Айде деза лакхъеча дешара заведенеи болхлошта луш дола алапеш, преподавательски къаьхьегама материальни стимулировани елга чIоагIбе деза. Вузий профессораштеи доценташеи ешъ йола пенсионни Iалашъо лакхъьара гIулакхаш кхаьеларга деза. Iалдарца, ворот йолу профессорско - преподавательски кадрай къаьхьегамеи бытан къаьлаш тоадара, царна медицински санаторно-курортни гIулакхаш дара. Юкъедоадаича бахъьаъь хургда «Союзни республикин лахкерча школа нкоачашдеи болхло» яха сийдеи цIи дугга.

Специализированни социально-бытовой, культурни, спортивни объекташ сооружениеи шоашта гIулакхаш дIаяр. Iилма вузовски дешара-Iилман комплексашца, студенчески городошташта проектировани елга тоаде. Архитектурно - планировочни решеч городан хьалъеча эттар-ра лаккаргIа долча эстетичесни дIадешарашта жоп йун дила еза.

X. Мехка лакхерчеи юкъерча специальни образованена доал делга эргадаккха тоадар

Хано чIоагIбе дIадехархьа дар — управлени яра демократически юхьанца, дешара заведенеи шоай сийлахь гIулакхаш творчески инициативеи шеръяра, дешаш бола кагнрхоп Iомабарен царна хьетам бахарар дерзкаяр дешаш уж бехкгочкаме хьажжар чIоагIдарца тардеш кадраш кийчбера, юкъаничбера, цар говзал лаккъьара цIи-ра-тарца дешара заведенеи дерIаяккхара, моллагIча ведомствана чуйбоагIар ян ашна доаддеи, цар балха коорданацин орга — СССР Минвуза еш йола пачччахьлкенан специальни образованеи Министерстваца инспектировани организационно-методически кулгалдараш йола чIоагIбе деза.

ЛоархIаме да аттестаци, специалистаи дегIахкарн царна алапеш боарам отгабаргIоваре а, консультацин лаккъьара хьаяннкхачеи тийша хургдолаш кадраш догуйлен цар йолий бехнтехкарн лакхбетгент Iомабара дукхагIа, лакхъера дерргга тайпаши формацин белгалъяь хила еза специалиста квалификацинни аттестата тIа.

Цуна пхьана производственни санна производственни бюджетна а сферашкара нерда декъарашца кхоачашдера нагахь раш шиа хаьнахьи боагIга-ча боарам тIеи кийчбера, квалификацин лакхъяра система эвенъий бох эффективна хилийтара аша дола дола хьаяннкхаллера тIехьа-ра министерстваи ведомстваи, предприятей, организацей учрежделеней кулгалхой бехнтехкан лоархIам боллаш лаахбанна баргбан.

Цун болх тIаберабе деза мехка, халъеча бохкаме, рождественаца хьежжа кхачаллина лакха квалификацин йола преподавательски-техкаме будаментальни бахьвин организацин, предприятей экономически социальни дегIахкарн планаш толамца кхоачашдера.

ХIара специалиста вахаре, хиланза дергдоапарн норменхина дIаотта деза Iилманца, техникаца, технологеитца, экономикаца, хьежжа-хьайн, квалификацин лакхъяра еррига формашта еш йола шиа влияни лакхъе дакарийла йола лакхера шиоа-ла я цу система юкъмоттиге.

Лакхерча дешара заведенеи здинеи хьалъеча проектнр - изыскательски Iилмо-доследовани балхаш хатбеча боахама доаньоша лакхерча школана Iалдуча средствай чотагIа хургдолаш лакхъя йола Iилма-педагогически болхной адамаргIоваре а.

Лакхерен юкъера специальни дешара заведенеи лабораторни оборудованеца гойтара пособеина, дешара техкарен средстваша кийчбера дахьъе, дешара процесса боарам цIаьхха лакхбенгилга теркал а деш, царна а Iалашъелга Iомабара дукхагIа цаI йола технически политина. ВашгIехьлоахка уж цу тайпара кийчбера Iилман дарда тIеара нормативаш. Халкъа боахама шай лоIамагIара полотгарель из хиларах тарра, Iалашце типовой дешара-лабораторни оборудование производство дегIайолалагга. Дешара-лабораторни техника тIехьоколлера конструкторскеи производственни базе чIоагIбе, из а серийно аракеца-ра пайда эца отраслевой мичестерстваи. ДукхагIа хилийта лакхерча школана «Iархьа йола полигранически оборудовани множительни техникеи. Къаьстта теркам тIаахийта вузовски библиотекай мичаччахьлкенай база дегIакхувлара, цар фонд даш кердалхара.

Дешара процесса эшаш йола электронно - вычислительни техника йоагIлача бесса Iалашъяьна яръяш шийттаглагIча пятилетка. Персональни компьютерашеи терминальни устройствашеи кийчбеча йола 130 вза гарга болхлочун мотиг вIашгIехъьаннкха. Коллективо пайда эцара вузашта юкъера сеташ вIашгIехьлоахкхара тIехьара. информаце банкаш, информаце дешареи Iилман тохкаш дара процесса информацион-ни гIулакх делга. Программировани яра вузашта юкъера центраш вIашгIехьлоахкхара доаржаде. вIашгIехьлоахкха лакхера школа алгоритмаш программаш цаI йола фонд, тоаде прикладной программаш пакетий тираж айбелгеи уж дIаюха яхухьлиген.

Дешара заведенеута доал дара Iилман лардаш чIоагIьяра тIахьожадаь да хьалхахлатташ вуза йола тIа вIаши гарга йолча специальностний группашка гIолла СССР Минвуза дешара - методически объединенеш вIашгIехоахкха. Iилман, техникаи болгI - йола тIа отраслаш дегIахкара тенденцеи кхоачашкина даргхьаъкхаш вузашта гIо дергда объединенеш. Шоай областера лоархIамегIа долла Iилма - тохкама бадхаш деча, цу е вокх профилагIа болча преподавательни специалистийн квалификацин лакхъяра юхавийчъяраи Iилма - методически Iалашъо еча а вIашгIехьлоахкха а Iидманхоша де мел лерхIар цIьхан кога тIа дахкха гIо дергда цар.

Юкъерча специальни дешара заведенеи ректорийн директорийн советий бахка тIа мехка Iоальъа динача опыта кийлен тIа вIашгIехьбаьккха хила безаргда СССР Минвуза региональни центрий болх тIа центраша тIа-лидача бахъьаъь хургда дешара - методически а кхетамбалара а балха тIа Iоаль хьалха латта опыт Iомагар а дIа-са оъъо а, территорийн тематика дахьже вузаша беча Iилма - тохкама балха координацин ера, регионна предприятешеи организацеи Iалма - технически гIо дерга. Царна чу вузашта юкъера дешара - Iилман подразделеи, вычислительни центраш, Iалашъелга типографически база, экспериментально - производственни предприятеи, ремонтно-гIишлон организацеи, медицински, жилищни а культурно-бытовой а гIулачаш дара учреждееш - вIашгIехоха дыча отдаеа.

Дешара - юкъетамбалара процесс вIашгIехьбаьккхара, эшшача квалификацеех йола Iилма - педагогически кадраш йоагIлача Iалашъелга Iилмаца материально - технически базей юкъера вузашта юкъ-юкъе аттестаци елга лард а- хинна дIаотта деза цар вокх вуза йола специальностий номенклатураеи специалисташ кийчбера обьективно разгруженни балхаш кхоачашдеи Iилман, техникаи, экономикаи, социальни а организационно управленчески а дахкарга кхоачашдерца айхха дувза а дувзаш чакхъяккха еза перестройка.

Союзни республикай Компартей ЦК, партге крайкомша а обкомша а тоаде деза дешараца заведенеча партийни кулгалдараш, кулгалдара а Iилма - педагогически а кадраш хьакъоастарăяри дIанийсъяраи, дахкача принципиальностеи, кадраш хьаяннкхаллаш кийчбера вIашгIехьдахарах болгIар партийни организацеи Iилман дегIахкарн а, Iилма - педагогически кадраш квалификацин лакхъяр, специалистаи Iилма-технически прогресс а, Советски пачччахьлкенан а балха лоархIамегIарча достамех цаI.

Перестройка ева юкъа Iилма-тIоагIбе деза да карагIдакъе ворот а дирша а, дикагIа лард, профессионални образоване социалистически система принципиални кIийлен тIа вIашгIехьлоахкха. Цунна цхьана Iалаяха еза из дIахо дегIаахара нахьа тIара духьаленаш, кхоллараш инициативанеи шерда нийса а, Iилма, техническеи а, дезаговски общество дегIакхара, цун экономически, Iилма технически а культурни а сегтерашца лакхъеча обороноспособность тIоагIъяра лаахерча а юкъара специальни а школаш, кадраш квалификацеи Iалашъо а, уж юкъехьийчара а систему юкъехьош доца дацъа.

Ерригначхьалхенан масштабагIа йола йохкха мероприяти а хинна дIаотта деза лаахерен юкъерча специальни школа эргайоаккхилга. Школаш лерхIа мероприятеш массе оагIоч хьалоацаш а йоагIга маIан долаш а болгIа терхал а деш, уж этапгIа хьалхайоалагIа школаш-кхача бакъъьха хургда. ЮССР ХУГIй съезда отгадь экономически, социальни а организационно управленчески а дахкарга кхоачашдерца айхха дувза а дувзаш чакхъяккха еза перестройка.

ТАХАН—ГОНАХЬЕ ЛОРАЯРА ДЕРРИГДУНЕН ДИ

IАЛАМ—АДАМЛЕН РУЗКЪА

Фо цIена хилийта

Карабудинерча химический реагентий заводе цIакхха талмасстта дитац. Ламп до радиара гIулакх. Плано дIа ма дIхкъар, шеграгара шерага дукхагIа продукци арахец тха коллективо. ЦIхьаьттагIга пятилетие планаш сов да дукха реагентан зара-хийнер. Из IалIамате дика да. ЦIхьабахьа, уьхаза хатараш оттаторна шеран. Плано дIа ма да. Иза иштта, шеран шерага дукхагIа продукцера арахецначу мишта вIашIIехьдоакхаргIда садоаллача хIамашта, гаьнашта, лаьттан баьхкина дукхагIа оттаторна шеран. Цу тайп хIокху тIехьажорга дIадахкийра. Цхьа болх бохуш дукха хIоьа а пайда оьцу хIокху тIехьажорга дIадахкийра. Цхьа болх бохуш дукха хIоьа а пайда оьцу IомабеннабI технологаш рационализаторашца.

Коллективо бокъха терхам тIабохийт молаш доза хIит технологически процесса коьртера дIадахкъара. Цхьа болх бохуш дукха хIоьа а пайда оьцу IомабеннабI технологаш. Из шеллера а хоьа тухбашлой чулоттара а эшап йоьла установкаш хьаьвI. Машинаш юлача хана хих дIахкета бензинни даьттан хьакъоьстта деш йоьла агрегат я болх беш.

Промышленни хиш чухечаш донихий IамашIа да заводе. Технически хиI чудолча Iамаша дукха лаьтта дIадоац. Уьх шера болх бе йолаторна кердд цех, цунга хьежожа шерлургьа хиI латта моттигаш а. Фу дерг да из хургIоначу, юртбоохама эпаи доIа даьттан эра-ца довргдоацаш? ЛаьрхIа та цIкъаца пайда боал. ЦхьабахьIа, нIезига бац бокъо йоьлаш чарахьал леладелорна. Ламп де цу IаламIа. Вай массане юкъара цIа дов-за гIерташ боьлча нах ба уж. Лира къовсам лоаттабу царна охотоничепеще а лецна хьа-соахлоца а. ХIаьта а уж нах юхатохалаш хIанзарчоа. Цудухьа баха нах а ма хулла духкагIа юкъе а оаш, кхы а дика-гIа вIашIехьдакхха доаш из лоархIаме гIулаьх.

ХIун гехтаро — саха-шоларча лаьттан гехтара нийс-са пайда бала тарлу. Наьна саина но хьаьтур вай-боагIа мах а беш, хьазде. Масала, хьунагIа духха я дарбан баьцаш. Духьхьал цхьан хьолчаш — нIе, ца-дарг, яхьад вай даьша, ЧIоагIа пайдане я сага дин-барг, нитташ, липпарган, деокар — Медицине дика лоархIаш да хьегIолг, хьаь-мараш, хьамисман, бIарш, Царех, памогаш болча наха дарбан дувл.

Цудухьа уж гIулъера, кийчъера духха-гIа терхам тIабахийта боагIа. Цу гIулакха оарцагIбаха бе-за школера дешархой. ХIана аьлча, царна Iалам довзара-а дезара а нах-хьабарга на-болх. Цо ишта дешархошта новьхосталг дерзда богатина-зоологи, географ дикагIа йовзара. ДIул сотIа, беана хоза а хеташ хьадергдолаш хIама да из.

Хоьш да, хьу ше керда доалоьцу а нагахьа санна цунна экологически зулам да дой. ХIаьта вай массане денкарг — низ дIа ма кхочу-ча из лоранц а цун новьхьо-стал дар а, цо ший беркат-хьы а дукхагIа дебдергдо-лаш.

М. САЛАНГИРЕЕВ.

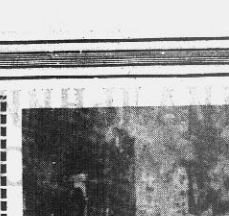

МОСКВА. М. Б. Гренова цIергIча тIема художникий студера говзанчаш греновски тradице чIоагIача лардан кор гIортIата а ешт ишта цунна гонахьара вахар нийса кхета а деш живописе чулоацу Даьхе лорайрца ювзаенна йола актуальни проблемаш. Цирна юкъе — РСФСР халкъа художник Бенжамин Михайлович Советски Экхара Центральни IцIагIа живописца кхоллама выставка хьайийлай, цун 50 шу динара хеташ.

СУРТА ТIА: Сибирский мастерской чу.

А. КОНЬКОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ТIЕХЬЕННА КХЕТАМ ЛУШ

IгIалгIай литера т у р е къаьстача моттиге латт Хь. Бокова «Публициста запискаш» яха повесть. Из хеташ я эай халарча дунийхача акъ-тальни деношта: марксистско-ленински мировоззрени хьахьлара, атеистически интернациональни кхетам баларца, ихьенаш лелорна. дIаяхача замах юхедиса пIрча гIулакхаш юкъера дIадоахилга санна долча деношта, керда дезаш къаьнхоллара.

«Публициста запискаш» яхача повесто вIашIатIох тайп-тайпара образовани а говзалаш а йоьла вах. Вахаре дерттIа моттиг хьаложье. ТIехьашка ца воалаш дина-Iотт1ьяма духьала отте молдагIа а халонаш шталургьа аьнна хетача уйлано вIашIа гаргабгIг цун туроалаш ГIапур, Адам, Люба, лор — Лисаз, Зина, Султан, юьхьбарш. Уржош доахилга, кхел хувшаелга, пхьеннаш доахилга санна доле, дIайхача заман тишденаца гIулакхий ма барра бола чулоацам бокъонийташ, уж таханарча заманца тарлуш ца хилар гучадоаккхеч, авторе цу хIаманара пайдаэм а, хьаготташ да книжкина тIа дувцаш дар.

Цу кънзача Iадаташа бу дадд Хь. Бокова хьаьхьенан ший гIулакхаш тракторица Iабайдуллай кхеле. Динах тешаш болча Мухте, Iаддала, Байлалас яьча вайдагIа цхьан хана цун гаргарча ийхача вийнача сага пхьенна лаьрхIа вув Iабайдулла.

Авторо къаьгта хьагоьт бIеха дог долча, кънзача, ноча наха фу карагIоалъ. Хьаьнаца кхаьхьеган, лаьтта оахаш воалла Iамсат ше вийнячул тIехьагIа, из Iомбал а вилле, лаьтта бола тIехьа цунна Байлалас. ТIаккха маца сатец цун.

Шоаш лерхIачунга хала а къоьнахчал гойташ а кхоьч ГIапур, Зина, Люба, Адам, Султан. Дезалера бувзамаш кердача тайпара, хила дог-гIача бесса хьагоьт цар. Масала, Адама сесат а новьсот а я Любе. Юртарча школа йиззя йола член. нах-са лоархIаш йола сат и из. Хьаьта Лиза. ГIапуре сесат хинна па Iеш, цун доттагIа, партие гIулакхаш дIа а пхьагаш, керда дезал, керда бувзамаш, хоза гIулакхаш хьакхолл повесте туриалаш.

Нъка хселеч, вахаре нийса-на гIулакхаш дIа а пхьагаш, керда дезал, керда бувзамаш, хоза гIулакхаш хьакхолл повесте туриалаш.

Нъка хселеч, вахаре нийса-на гIулакхаш дIа а пхьагаш, керда дезал, керда бувзамаш, хоза гIулакхаш хьакхолл повесте туриалаш.

ДIаяхача замах юхедиса нIрча гIулакхаш дIа а пхьагаш, керда дезал, керда бувзамаш, хоза гIулакхаш хьакхолл повесте туриалаш.

Из повесть 45 кертах лаьтт. Iалаьмате бIалхIийча меттаца яьхьлча цо, терра тIаьса сонналнго-бытовой психологически доакъош мадарра хьакъонхаш хиларца, пубIи-цистически ира ган дешаш уьт-тура, майрра дашхарца. Моралеп нравственни-стен дешаш коммунизм хьалъеча керттера хиларех тарра, тохка а тохкаш, художественно юхахьхолл авторо.

Р. УЖАХОВА, филологически наукаш кандидат.

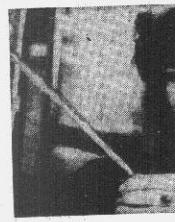

Дуьхьа ха - ян Грозненски № 1 йола профессионально-технически училище йнсте а йьяккха, Карабулакски хьакъоьстта реагентий заводе Хасшиева Паьтlамат балха ена. Ший къаьхьарга ниъкъ дуьхьа йIабоаIабир цо лаборантца йолаш. Цо ший йола анализаш дика мара хIинца. Цудухьа, шоллагIа йолча разряд э енна къаьхьагаш я ПаьтIамат.

СУРТА ТIА: лаборантка Хашиева ПаьтIамат.

И. ПЛИЕВА сурт.

КЕРДА ВЫСТАВКА

Нохч-ГIалгIай краеведчески музее болх беш я цIн хеза волча ГIилманхоучн Л. П. Семенова бIаь шу динзара хетаяь выставка. Цига гойташ да хьалхарча археолого-этнографически экспедице маршрутий карта-схема, цун доаккъадхой книжкаши статьяши, цу хаца дахха стаг-ги, гIалгIай мехка массеран бIаь шу хьалха баийача наха хьаложа кхаьхьара кораяь хIаманца. Царна юкъе да къаьнхара барзкъаш, кхалнаьха хIаманца, доккхий а хIамига а жIаргаш.

Къаьсттача моттиге — Л. П. Семенова ший хIамаш, совгIаташ, фотографаш. Уж музейна деннад К. Хетагурова цIергIча Къулбаседа-Хlирий паччахьалкхен университета эрсий а доазов ара-хьарча а литература кафедра заведующе, ГIилманхоучн ший йола Тахо — Годи Мумминат Алибековнанца.

Выставке дерра гойташ я Л. П. Семенова З. К. Мальсаговца, Г. К. Мартиросянеца, А Шадиевна цхьана гулъьяь экспонаташ. И. П. Щебельминас дехка Эрни, Салги, Цори йолчу ялгашца ший-таш.

Выставкас бокъха пайда лургIа, дешархоштеи къе-хархоштеи.

М. ЭРЗИЕВ.

Валанг Хlана аьлча из ва хьалхарча даьхье ший болх-лошпара доагIар хьадеча, царна доацар Хьадеча а дезар. Коллективаи подгIача болх бохуш хилар терхал дича хIаьта а.

Районе гIорашта, быта болхлошта а бипбеннаш бригадни стаие года пхьа-ниъкъ. Уж биьаьстан юхьье цIъа баьхкачул тIехьагIа кхы бIарга а байнабан механизаторашта.

Кхы дикагIа дацар Ваделов Даудеи Цечоев Юбназен кулгалдеча №№ 5, 6 йолча бригадни станашкара гIулакхаш а.

Уьхаза этта хьал довзаш бац-теи Малгобекски РАПО кулгалхой?

М. БАРАХОЕВ, тха корр.

Дарбан хига хьежаш

Серноводски минеральни хий наха хоатташ а эцаш а да. Тlехьаьрча хана из дика да, лхаш каст-каста наха дезаш доакаш хоз. Цlадаха шу такхдолаш госторгписпекце техкача гучадалар рецептура телха а беш, уьхаза хий кийчдетlа: цена а хила безаача тайпара чам болаш а дацар из, шушаш хьалиэцар, уж этиеткаш йоацаш яр. Техника шушаеп 94,3 процент яраш брак йир инспекце.

Завода технически хьалаво дар, дика продукци арахенара эцаш йола оборудовани йоацаш яр. Шушаш цlеньже ша Iи, йIобхал лушбацар тишбенна ши яй, тенлообменника, компрессора болх па бар бахьан долаш уьрерода двуокись дIатоха кийчдеп дола хий шелде доаттlача бесса шелдацар.

Чухкъиттаза хьалаэцаш ма-шина, помещенешка доIан хиш латтар. Завода кулгалхой бацар уж хьоачамбогашцараш дIадахара де дезар деп, из баьхкинчул а йолаш. Цо беъкъ бир предприяте администрацена.

Фу хувщаеднад ухьхаза тIехьажа хана? Цу латтар ца йиз луш завода директора А. Баташева аьлар:

— Завода эцаш йола шелал а Йоьхкал а хулчатта Iаландаьл. Дукха ха йоацаш хьалъхьаьнчача «Ассе», яхача санаторе завода эцаш йола Йюьхкал лоаттаерьча тхона. ВIашIехьдакхкаш хих газ тохлига а. Йоьхкал хьунзар хьалха шушаш йила таро йоацаш. Уьх шера май бетта цу гIулакха лаьрхIа-комбайн оттаяьл заводе. Цо дикка аттача бакъкхаб хьалха кулг-кара беш хьлна болх. Йхоачашъьлъ ух шера хьалхарча кварталле продукци арахецна а из-ца. Шоашпара масал а гойташ, хьинаре кхъьежаш бе заводна болхлой Д. Хуцаева, Н. Заягдаев, П. Суганпова, кхыбараш.

Уж хувцамаш хинна далеа. дIахо йодача хана цlеньхаштта болх тоабе безаш я завод. Цхьадолу болхаш заводе. Цо дикка аттача бакъкхаб хьалха кулг-кара беш хьлна болх. Йхоачашъьлъ ух шера хьалхарча кварталле продукци арахецна а из-ца. Шоашпара масал а гойташ, хьинаре кхъьежаш бе заводна болхлой Д. Хуцаева, Н. Заягдаев, П. Суганпова, кхыбараш.

Уж хувцамаш хинна далеа. дIахо йодача хана цlеньхаштта болх тоабе безаш я завод. Цхьадолу болхаш заводе. Цо дикка аттача бакъкхаб хьалха кулг-кара беш хьлна болх. Йхоачашъьлъ ух шера хьалхарча кварталле продукци арахецна а из-ца. Шоашпара масал а гойташ, хьинаре кхъьежаш бе заводна болхлой Д. Хуцаева, Н. Заягдаев, П. Суганпова, кхыбараш.

Уж хувцамаш хинна далеа. дIахо йодача хана цlеньхаштта болх тоабе безаш я завод. Цхьадолу болхаш заводе. Цо дикка аттача бакъкхаб хьалха кулг-кара беш хьлна болх. Йхоачашъьлъ ух шера хьалхарча кварталле продукци арахецна а из-ца. Шоашпара масал а гойташ, хьинаре кхъьежаш бе заводна болхлой Д. Хуцаева, Н. Заягдаев, П. Суганпова, кхыбараш.

Уж хувцамаш хинна далеа. дIахо йодача хана цlеньхаштта болх тоабе безаш я завод. Цхьадолу болхаш заводе. Цо дикка аттача бакъкхаб хьалха кулг-кара беш хьлна болх. Йхоачашъьлъ ух шера хьалхарча кварталле продукци арахецна а из-ца. Шоашпара масал а гойташ, хьинаре кхъьежаш бе заводна болхлой Д. Хуцаева, Н. Заягдаев, П. Суганпова, кхыбараш.

Уж хувцамаш хинна далеа. дIахо йодача хана цlеньхаштта болх тоабе безаш я завод. Цхьадолу болхаш заводе. Цо дикка аттача бакъкхаб хьалха кулг-кара беш хьлна болх. Йхоачашъьлъ ух шера хьалхарча кварталле продукци арахецна а из-ца. Шоашпара масал а гойташ, хьинаре кхъьежаш бе заводна болхлой Д. Хуцаева, Н. Заягдаев, П. Суганпова, кхыбараш.

ИЮНЕРА ХАОТТАМ

СССР Гидрометцентра тоаваш ю июне Кавказ. Малбовалехьарча сигIорача бетта юкъерча лаьрхIача фегара температура 20 — 22 градус цIйохкал йолаш хилла тарлу, республика кхъьежаш да центральни а районашца духха шеранкара юкъера лаьрхIача хулаш йолучуна ниIе а лаьрхIа. Кхъьежаш да-кхха дезаш заводе шиш сменаIа болх а бен, чам болаш хий дукхагIа арахецначу.

Ц. БАШИРОВ.

ХЬАМСАРА КИНОХЬОЖАРАШ!

«Юбилейный» яхача кинотеатро хьех шо

3 июне дена дIайолаучча «Марша доагIалда аххаI» яхача музыкальни фильмай фестивале.

Шо хьожаргда «Халхара майда» яхача музыкально-романтически комедера.

Iламигача городе бахача наьха вахаре тайп-тайпара моттиг дIалаьцача премерски пара къаьнарча халхара майдах да из фильм.

Режиссер — С. Самсонов.

Ролаш лоизаю: А. Яковлева, Е. Дворжецие, кхычара.

Фильм оттадьяь «Мосфильма» киностудие.

ЮХЬ А ЭКРАНА ТIА ДА

Фильмаш конперташ

«ХЬА А ЕНА ЯХ АЗ»

(Мосфильм киностудие)

«АББА»

(Швеци)

Кино-рок-опера

«ХОАКИНА МУРЬЕТА СЕДЕЬЛА А ВАЛАР А»

(М. Горькие цIергIа киностудие)

ДУВЛА ТХА КИНОТЕАТРЕ!

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Дунен кагнрхойн».
9.15 — Футболаш дуненн чемпионат. ФРГ сборни — Уругвай сборни. 2-гIа тайм. Мексикера передача.
10.00 — Шотланде сборни — Дане сборни. 2-гIа тайм.
10.45 — «Кердазаран».
14.30 — «Кердазаран».
14.45 — «Сага Iаламе». Документальни фильмаш: «Кузбасс... прогноз на завтра», «Там, где Волга сочетается».
15.30 — А. Рыбакова турпалаш эпрана тIа. «Кортик». Телевизионни кхо серн йола художественни фильм. 2-гIа серн.
16.40 — «Кердазаран».
16.45 — «...Йхаайтта шу дахьнен бохкахIен».
17.30 — «Дешл тIехьа — гIулакх». Къаьхьегана коллективан самодеятельни кIентий.
18.00 — Футболаш дуненн чемпионат. Италие сборни — Дане сборни. Мексинера передача.

Перерыв йолча хана (18.45)— «Таханарчу дуненан тIа».

19.45 — «Кердазаран».
19.50 — Исторически фильма эпран. «Ярослав Мудрый». 1-гIа серн.
21.00 — «Ха».
21.40 — Дзлонох Слесарев Юра (фортепьано).
22.00 — Футболаш дуненн чемпионат. Франце сборни — СССР сборни. Мексинера трансляци.

Перерыв йолча хана (22.45)— «Таханарчу дуненан тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранера гимнастика.
8.20 — «Дойна». Документальни фильма премьера.
8.40 — «Бекарга гIалнара оаз». Телевизионни художественни фильм. 2-гIа серн.
9.40 — Мультипликационни фильмаш премьера: «Проделки Рамзеса», «Корабль пустыни», «Лодка-утка».
10.15 — Нохч-ГIалгIай телевидение программаш.
11.10 — «Ха». Фильм - бераната. «Из ко Сидоров».
12.10 — Дзлонох Казахски ССР халкъа артиста А. Динибаева.
12.45 — Нелански монт.
13.15 — «Хьун урокаш». Дешархошта IалIам IомаздарIа.
14.00 — «Лаьттан тIара лар». Субтитрашца художественни фильм.
15.25 — «Кердазаран».
15.35 — Документальни фильмаш.
15.55 — «Яиша Аленушкан воша Иванушкан». Республиканскн тенинй театра спектакль.
16.40 — «Лаьттан тIа да эхлар». Кинопередача.
17.00 — Дешархошта. Кинопрограмма.
18.00 — «Хьамсара пачхьалкхан сий». Передача. Дlахьор программа. Iа. Виноградова.
18.20 — «10 минут о Сары Тураниеве». Документальни фильм.
12.30 — «Нохч - ГIалгIайчеп дин».
18.50 — Маларца хьоьсам! Документальни фильм.
19.05 — Хьайбаш меллаша — къаьхьагана фронт, Рейд. Нзун сий фермашца гIулакхаш (гIалгIай меттала).
19.20 — «Дай IаьдалIашта телашне ю...».
19.30 — «Iалама доттагIай кIентий».
20.00 — «Бийса дакъалаза уйла шун, бераш!». «Музыкальна хаастуишкин». Мультипликационни фильм. 1-гIа дакъа.
20.15 — «Сагн заноаш».
20.45 — Г. Генделн. Кончерто гросео, ЧССР передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Динача наьха ваханарчу». Поэта къоьлл. А. С. Пушинах художеет в е н и я фильм.
23.00 — «Кердазаран».

6 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Россиянохч яхача ансамбла выступлени.
8.50 — Футболаш дуненн чемпионат. Мексинера передача. Франце сборни — ЧССР сборни 2-гIа тайм.
9.35 — Италие сборни — Аргентинай сборни. 2-гIа тайм.
10.20 — «Кердазаран».
14.30 — «Кердазаран».
14.45 — «У истоков молочной реки». Телевизионни документальни фильм. Новосибирск.
15.05 — «Эрсий къамаьл».
15.35 — «Кердазаран».
15.40 — А. Рыбакова турпалаш эпрана тIа. «Кортик». Телевизионни художественни м н ни фильм. 3-гIа серн.
16.50 — «И голоса чисты, и звучно поют...».
17.20 — «Эрмитаж». Испане живописца.
17.50 — «Фу хилар шун воахьа?». Аминогалиева дечь туманах Iнгина - дерза и Катра фильм.
18.00 — Футболаш дуненн чемпионат. Италие сборни — Аргентинай сборни. Мексинера передача.

Перерыв йолча хана (18.45)— «Таханарчу дуненан тIа».

19.45 — Исторически фильма эпран. «Ярослав Мудрый». 2-гIа серн.
21.00 — «Ха».
21.40 — Д. Мийо — «Сотворение мира» кхача балета юкъера музыка.
22.00 — Футболаш дуненн чемпионат. Канада сборни — Венгре сборни. Мексинера передача

Перерыв йолча хана (22.45)— «Таханарчу дуненан тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранера гимнастика.
8.20 — «Кунгурский феномен». Телевизионни документальни фильм.
8.35 — Мультфильмаш: «ГIадахара илли», «Властелина времени».
9.15 — «Ярослав Мудрый». Художественни фильм. 1-гIа серн.
10.25 — «...Йхьайтта шу дахьнен бохкахIен».
11.10 — Курмангазы цIергIча Казаксин Паччахьалкхан капча Казахски народни инструментий академически оркестра республика заслуженни деятель Мухамеджанов Ерсий академически хоровой капелла концерт.
13.20 — «Кердазаран».
13.05 — «Михаил Ромм. Исповедь кинорежиссера». Документальни фильм.
13.25 — Английски мотт. Iомабу 1-гIа шу.
13.55 — «Милосердие, самоотверженность, гуманизм». Документальни фильм.
14.45 — А. Юрлова цIергIча Паччахьалкхан республикан-ерсий академически хоровой капелла концерт.
15.20 — «Кердазаран».
17.05 — «Михаил Ромм. Исповедь кинорежиссера». Документальни фильм.
17.25 — «Нохчеи — ГIалгIайхеи сий».
18.20 — «Нохч - ГIалгIайхеи дин».
18.40 — Телевизионни фильм.
18.50 — «Республика яхаш-кин. Ревю».
19.00 — «Дикала — керттера терпана». «Йагача промышленности болхлой Денга (нохчий меттала).
19.30 — «Кортик» йола панорамаш».
20.00 — «Бийса дакъалаза хьяла шун, бераш!». «Муравьишка-хвастунишка». Мультфильм. 2-гIа дакъа.
20.15 — «Нукуч». Телевизионни документальни фильм.
20.30 — Дунен музыкальни культура ганзера. В. А. Моцарт. Скрипичн концерт. Оркестра дирижер Ю. Темирканов. Концерт.
21.00 — «Ха».
21.40 — Приключенчески фильма эпран. «Уголовный розыск-девяносто». Художественни фильм-са премьера.
23.00 — «Кердазаран».

РАДИО

5 ИЮНЬ

7.20 — Керда хоамаш.
7.35 — 7.40 — Хоамаш. Хаотам.
8.20 — Республиканскн газетий обзор.
8.30 — Передачай программаш.
8.36 — 9.00 — Концерт.
11.15 — «Советскнн вахаоч». Корреспонденцн (гIалгIай меттала).
11.45 — 12.00 — «Бехкентока-ме дефицит».
17.15 — Передачай программаш. Хаотам.
17.16 — «Керда гIулакхаш — программаш (гIалгIай меттала).
17.31 — «Цхьана, цхьаннах». Радиожурнал (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — «Лаьт чуца нийсо йиъгта а, сан!». Атаганскнй совхозера передача (гIалгIай меттала).
18.40 — «Атеист». Радиожурнал.
18.55 — 19.00 — Реклама.

6 ИЮНЬ

7.20 — Керда хоамаш.
7.35 — 7.40 — Хоамаш, Хаотам.
8.20 — Республиканскн газетий обзор.
8.30 — Передачай программаш.
8.36 — 9.00 — Грозненскн музыкальни училища 50 шу дизарра хетаяь творческий вечер.
11.15 — Ханаи хьаьхабубараш» (нохчий меттала).
11.45 — Хьоккийбарата берех лаьцаг «Дезала корта». Беседа.
12.15 — 15.30 — «Б. Зязикова произведенешца патриотическая темаг» (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программаш. Хаотам.
17.16 — В. Шведов. «Нохчий рапсодин».
17.21 — «Цlе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — «Юртара вахар».
18.40 — 19.00 — «Советскнн вахарн». Радиожурнал.
19.00 — Нохчи-ГIалгIай дизаий концерт.
17.17 — Французскнн эстрада.

Хьостал

Таханарчу республике гIолдеи Грозненски хулацалучу морхаш а йолаш, йогIа а деллаш, тайп - тайпарча оагIонашхьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекъаш хилеи фегара температура пийсара 12—17 диийкъа 23—28 градус йIохкал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Ахархочун кхъьегама ха къьостаяь яц. Из сецца дена бовад кховлабаллашца кхай тIа худ. Цхьана бийсан а болх бу. Гота балхаш цIадоладелча даар а, маларг а, салалар а цига да цун.

Из де царна ахтуш лургбола — хьалаш Малгобекски района М. Горькие цIергIча совхозе мишта вIашIехьдахъхад хьожаш хилар тхо ухъ денонна, Этгара хьалха № 1 йолча бригаде дика. Деллкъийга хIама юаш бар мехаиизаторан. Хи тIа кийчъьн гарзани, жагий аьта бекана цIергIча механик, чай — из я ергIна менн.

— Гаьна йоацаш йолча беша хорсаман, хох, тайп-тайпара кхачаи бацаи — йоахар механизаторашца Мержоев Солгос, Кукуркоев Ийсас, Белхароев Хьаж-Бийгара, Гандалоев Тlахlара. Баьчда, тхома-м лац уж. Дулх а хьаж етталуш хул. Цу тайпара хьал цхьап дийнахьа хилча-м сатоахар ма дарий. Духха ха я тхо ишта та иоабба.

Подсобкашца хьожача гучадалар уьказа коврлолаш йоацилгга.

Совхозе шшрт шн фермаи я. Механизаторашта шуьра, йоа, йIолл аи йиш яи? Цо хила а мег, Хlана аьлча уж нагкахьа мара хилиа бригадни станашка. Бахькача а болхлоца шоашка хатараш далехьа сихха дIа-со? — йоахар цо.

Валанг Хlана аьлча из ва хьалхарча даьхье ший болхлошпара доагIар хьадеча, царна доацар Хьадеча а. Коллективаи подгIача болх бохуш хилар терхал дича хIаьта а.

Районе гIорашта, быта болхлошта а бипбеннаш бригадни стаие года пхьа-ниъкъ. Уж биьаьстан юхьье цIъа баьхкачул тIехьагIа кхы бIарга а байнабан механизаторашта.

Кхы дикагIа дацар Ваделов Даудеи Цечоев Юбназен кулгалдеча №№ 5, 6 йолча бригадни станашкара гIулакхаш а.

Уьхаза этта хьал довзаш бац-теи Малгобекски РАПО кулгалхой?

М. БАРАХОЕВ, тха корр.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

А. СЕРДЮКОВА.

Грозначу Гидрометбюро йохкахгIойла инженер - синоптик.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Малюковск, ул. 92. Телефоиаш: ред актора — 2-45-57; редактора заместнтела — 2-85-07; бехнтохама секретара — 2-84-68; отделий: партийна яихара — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транси ортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-60; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-86.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Малюковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря—2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транси орта — 2-75-81; 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-60; 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем—2-85-64; машинописное бюро—2-89-51; корректорская—2-89-86.

Газет арадулл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ00135. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Малюковск, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Малюковского, 92. Заказ № 2255.